

att vi ingalunda till dessa kretsar inskränka, hvad som för parterna är det objektiva. Men detta hindrar icke, att det ord, som hos båda parterna *lefver och verkar*, är samma levande ord. Ty utan en sådan fattning af saken, skulle det vid olikheten i människornas öfvertygelser och lif icke kunna sägas, att ordet finnes till in rerum natura. Att här tala om vissa hufvudsatser, som af flera individer skulle fattas fullkomligt lika, är blott ett sätt att tala, hvilket nogare besadt innebär individens tillintetgörande. Att Hr. S. protesterar mot denna uppfattning, ehuru den är hans egen, kan förutsättas. Ty de med honom lika tänkande kunna gilla densamma blott med afseende på sig sjelfva.

DE NYASTE UPPGIFTERNA ANGÅENDE FIXSTJERNHIMMELN OCH DEN FÖRMODADE CENTRALSOLEN. AF PROF. REUSCHLE

Man har lätt att fatta frågan, om man föreställer sig, att en astronom skulle mäta stjernans ställning en gång vid sommar-, en annan vid vintersolståndet, då han borde finna, att stjernan i förhållande till andra stjernor ombytt plats, såsom ett föremål på fältet sedt från olika ställen visar sig mot olika punkter på horisonten. Men stjernans afstånd är så stort, att den visar sig i samma punkt. Här talas egentl. om dubbla parallaxen.

Läsaren torde lättast kunna för sig åskådliggöra detta genom jmförelse med en på båda sidor kullrig glaslins i ett mikroskop, hvars mellersta skifva då föreställer vintergatan, medan de båda återstående på en sida kullriga skifvorna föreställa de stjernlager, som finnas på båda sidor om vintergatan. Hufvudsak är, att denna icke anses för ett bälte, utan för en rund skifva, nära hvars område vi befinna oss, och som derföre för oss får ett omgifvande bältes utseende.

Här menas icke Karlvagnen eller Stora Björnens konstellation, hvilken hos oss stundom benämnes Sjustjernan, utan Plejaderna i konstellationen Oxen. Med blotta ögat ser man här en större, 6 mindre stjernor; men i den ljusdimma, som omger dem, hafva astronomerna ännu räknat 5 stjernor af 6:te, 32 af 7:de storleken o. s. v.

Här bevisar Förf., att en centralsol borde vara åtminstone 11 000 millioner gånger så stor som vår sol; hvarföre den äfven längesedan bort göra sig märkbar genom sitt ljus eller, om den sjelf är en mörk kropp, genom inflytandet af sin gravitation på andra stjernors rörelser. Men för det sednare fallet äro de verkliga rörelser, man hos stjernorna observerat, alltför obetydliga.

36 INHEMSK LITTERATUR

Litteraturblad n:o 12, november 1848

FÄNRIK STÅLS SÄGNER I. AF J. L. RONEBERG.

Föga torde i vårt land någon kritik finnas för sånger, hvilkas uteslutande lott och rätt det är, att i landets gömdaste vrår läsas, njutas, beundras och prisas. Ja om något af, hvad Runeberg skrifvit, kan ställas främst i hans landsmäns gunst, är det säkert dessa Fänrikens sänger, hvilkas innehåll ställer dem så mycket närmare hvar och en

Finnes deltagande, som de stå närmare samtiden och den Finska samtiden isynnerhet.

För sin del ser Ref. i dem äfven ett första steg på den nya bana för Runebergs skaldskap, hvilken de nästföregående bland hans dikter redan utpekade. Man finner här af Idyllsångaren intet annat qvar, än samma fulländade talang, som låter skalden i upphöjdt lugn teckna äfven lifvets mest stormiga skiften och i natursanna ord och handlingar uttala den starkaste menskliga känsla, den, som fört millioner med gladt mod i döden – patriotismen. Vi vidhålla med så mycket större skäl den åsigt, som ingen kommande granskare torde jäfva, att Runeberg från den rent antika sången genom den romantiska framgått till den moderna. Vi räkna då till den förstnämnda dikterna: Elgskyt-tarne och Hanna, till den Romantiska tonarten: Nadeschda och Kung Fjalar, till den moderna: denna samling. Äfven i de rent lyriska dikterna, tro vi, skall man finna spår af dessa öfvergångar, Så återfinnes i öfversättningen af de Serviska sångerna och de med dessa beslägtade »Idyll och Epigram» den början från folksången, hvilken tillkommer den Romantiska dikten i allmänhet. Hit höra äfven »Le-gender» i tredje häftet af Dikterna. Betydelsefullt har deremot skalden öppnat Sägnerna med den sköna sången »Vårt Land», hvars felande innehåll för den tänkande läsaren fylles af de följande sägner. Står också den bland rent lyriska utgjutelser ännu nog ensam, så kan man vara öfvertygad, att densamma i en framtid skall räkna många beslägtade, hvilka djupare ingripa i samtidens intressen. Äfven tvenne af här införda sånger: »Molnets broder» och »Den döende krigaren», finnas förut införda i dikternas tredje häfte. De höra också helt och hållet hit, ehuru läsaren af nummern I på titelbladet kan sluta, att äfven andra sånger skulle förefunnits att fylla deras plats. Den ena siffran är ett glädjande löfte för framtiden.

Vi sade kanske orätt deri, att intet af Idyllsångaren skönjes i Sägnerna. De stå dock på gränsen af epos och lyrisk sång, äro ballader i den form, den moderna dikten oftare begagnat. De äro, hvad våra flesta läsare redan torde känna, fosterländska sånger, beskrifvande scener ur Finlands sednaste krig. Hvarje hjerta måste känna sig vemodigt upprördt vid läsningen af dem, och mången skall med Ref. ovilkorligt träffas af sorg, att af de hjeltar, som här tecknas och besjungas, så få återstå, för att i dem njuta af en belöning för sina uppoffringar. Det hade också varit ett det yttersta bevis på vår nationela fattigdom, om aldrig en skald skulle uppstått, lifvad af deras bragders minne; ehuru de å andra sidan kunna prisa sig lyckligare, än mången härförare, hvars rykte gått öfver jorden, att denna skald är den, som skrifvit Fänrik Ståls Sägner. Ty hvarken Alexander eller Napoleon fann sin Homerus.

Balladen är en form för folksången, i hvilken denna ännu ofta diktar. Kanske erinrar sig en och annan läsare äfven i vårt land hafva sett och hört någon sådan balladsångare – och det säkert i någon gammal soldats person från 1788. Ty förunderligt nog har man från sista kriget hört få sådana sånger, medan Svensksund och Porosalme länge varit ihågkomna. De, som låtit höra sig, hafva haft ett dystert innehåll.

Om vi säga, att flera af Runebergs stycken påminna om dessa ballader, så är detta blott en erinran, att de träffat den rätta ton och formen för innehåll. Sådane äro: »von Konow och hans korpral» »Otto von Fieandt», »Sven Dufva», »De två Dragonerna», »Gamle Hurtig», »Kulneff», äfven »Löjtnant Zidén» och »Sandels». Det finnes i alla dessa stycken en epigrammatisk anläggning och en käck,

halfironisk form, som erinrar om gammal bekantskap, och för hvilken Ref. åtminstone icke funnit någon annan typ, än den nyare folksångsballaden. I »Fältmarskalken» tillspetsas denna anläggning till en verkligt öfverraskande udd, hvarigenom dock stycket öfvergår från folksångens ton och förlorar dess naiva humor, det på en gång glada och rörande, ja upplyftande, som utmärker de förstnämnda sångerna. Det behöfver icke nämnas, att Runebergs sånger ega det fulländningens företråde, som all nyare folksång saknar, och icke har något gemensamt med det stundom barocka i dennas ballader. Endast grundtonen, det rörande allvaret under den glada ytan och den berättande formen är för båda gemensam.

Mera afvikande till konstpoësis allmänna form äro de öfriga Sägner. »Molnets Broder» är ett värdigt sidostycke till »Grafven i Perrho». »Veteranen», »Den döende Krigaren», »Torp flickan» äro mera reflekterande än berättande. »Döbeln vid Jutas», som slutar samlingen och kröner den, har dramatiskt lif och höjer sig mot slutet till den högsta lyriska inspiration. Man läser och läser flera gånger om hvar och en af dessa sånger; men om man vid omläsningen icke förr återfinner samma djupa rörelse, som första öfverraskningen väckte, så gripes man oemotståndligt deraf för hvarje gång, man hinner till »Döbeln vid Jutas». Ett värdigare monument har icke kunnat resas åt den hjälte, som skref den bekanta afskedsproklamationen till Finska hären i Umeå, och som efter nämnda slag vid Juutas och det vid Oravais, då allt syntes och var förloradt, till krigsrådet inlemnade det af det manligaste mod dikterade förslaget att kasta hären inåt landet, åt Tammerfors och Tavastehus, i ryggen på fientliga armeen, och som slutade det:

»Min princip är den: om slutligen allt skall förloras, är punkten, hvar det sker, indifferent, allenast tiden vinnes. Petersburg eller Torneå är detsamma».

Det är svårt att bland de öfriga sångerna afgöra företrädet. Af dem, som tillhöra, hvad vi kallat folksångsballaden, täfla »von Fieandt» och »Kulneff» i skildringens sanning, naturlighet och friskhet. Vi skulle tro, att kritiken bör härpå lägga vikt, emedan en viss sensibel stämning hos flertalet af den vittra litteraturens älskare i landet gör dessa mindre benägna att till deras sanna värde uppskatta sånger, sådana som de nämnda. Sagde smak, fostrad och närd af kalender och tidningsversar samt novelletter, ser blott det glada i beskrifningen, men intet derunder. För den har det ingen betydelse, när gubben Fieandt, efter 16 timmars strid besegrad,

— — rakt höll opp att slå,
Tryckte djupt sin hatt i pannan
Och blef spak, som trots en annan.

— — — — —
Såg blott styft mot sadeln ned,
Höll sin högra hand i brickan.
Pipan den låg gömd i fickan.

— — — — —
50 När han kom till Lintulax,
Bad han om en halmkärf strax,
Sökte sömn på all sin möda,
Smakte ej en bit till föda.

eller, att han redan klockan tre nästa morgon »var helt annorlunda»:

Tog en perla, förr'n han for,
 Snäste till sin yngre bror,
 Gaf vid ån en örfil redan,
 Rökte friskt i Perho sedan.

Ty den finner icke, att djup smärta kan uttala sig uti bortläggandet af käppen och pipan, utan alla utrop och tårar, och vet kanske icke, att Finska härens och Finlands öde då till stor del berodde deraf, om denne gubbe slog och rökte eller upphörde dermed. Men Fieandt visste det, och våra fäder skulle prisa Gud, om pipan i dessa tider aldrig kommit ur hans mun. 10

Likaså är den höga tanke, som uttalar sig i sången till Kulneff's ära, och som försonande löser känslan ur det inskränkande till och med i patriotismens band, för denna smak förborgad. Vi medgifva, att det finnes en viss djerfhet i denna sångs sammanparande med de öfriga, men beundra så mycket mer den finhet, hvarmed skalden här häfdat dess plats.

»Sven Dufva» är förut känd och beundrad. »De två Dragonerna», Stål och Lod, stå vackra vid hans sida, ehuru läsaren gladare tager afsked af dem, icke tänkande på, att de kanske snart delade Dufva's öde. »Konow och hans korpral» samt »Gamle Hurtig» äro väl mindre utmärkta, men dock lika karakteristiska som väl utförda. 20

I utförandet synes oss deremot så väl »Löjtnant Zidén» som »Sandels» mindre lyckade. Det förra stycket förefaller något för hårdt och torrt, har för mycket af blott kronik. Montgomery, som kallar Zidén »Fendrik», säger i en not till beskrifningen öfver slaget vid Idensalmi:

»Fendriken Zidén, som stupade, hade förut utmärkt sig, var belönad både med silfver- och guldmedalj för tapperhet, kastade sig i denna drabbning i spetsen för sina Vasabussar på Ryssarne, fick flera sår, men fortfor att rycka fram, till dess en kula för pannan sträckte denna hjelte till marken». 30

Det kan vara fråga, om icke dessa ord på den plats, de finnas, säga lika mycket, som poëmet på sin. Men detta borde säga mera för fantasin och känslan. Det är sannt: sången lär oss, att Vasagossarne alla föllo, och dess point ligger just i Löjtnantens fröjd öfver deras mod:

 Der på blodiga sanden han satt.
 Hans anlet sken, hans sårade barm
 Steg högt i dödsminuten,
 Han svängde sin slitna hatt. 40

Men äfven så hade mera än dessa sköna rader behöfts för den poetiska formens skönhet och för den känsla, som påtvingar sig hvarje vittne till en sådan hjertes dödsminut.¹

Stycket »Sandels» åter har i förra hälften något för mycket, hjeltens för mycket uttänjda lek med matbjudningen, som derigenom förefaller alltför konstlad och i sina specialiteter har för mycket af köket. Enligt nyss anförda författare hade Sandels icke för afsigt att våga ett 50

¹ Ett rykte går här på orten, att Zidéns tappre korpral ännu lever i Idensalmi. Ett lika fall förekommer hos Montgomery, som säger att vid Ruona Löjtnant Schwarz blef dödligt sårad. Sannt är också, att blesyren var en af de svåraste, men den bleserade, numera Major Schwarz, har lyckligen öfverlevat den.

avgörande slag på denna punkt, och det låter väl tänka sig, att hans ironiska skämt tjenade att dölja hans rådvillhet för ögonblicket. På en annan sida gagnar detta att förklara den djerfhet, hvarmed adjutanten frambar härens tankar om anförarens feighet. Men mindre hade för detta dubbla ändamål varit nog. Desto mera klart skön är beskrifningen i sednare hälften af denna sång.

10 För öfrigt kan Ref. efter ett närvarande vittnes berättelse bestyrka tilldragelsens verklighet. Denne berättare var numera aflidne Kammarrådet Forstén i Kuopio. Såsom dåförtiden tjenstförrättande kronofogde var han i provianteringsärender då, såsom ofta, kallad till Sandels. Officeraren (hvilken? har Ref. glömt) framförde till denne, dertill föranledd af officerskorpsen, den gängse föreställningen, att Sandels sjelf undvek elden. Att någon prest varit tillstädes, nämnde berättaren icke, men väl, att han sjelf på Sandels uppmaning följt denne ett stycke på väg, tills de hörde kulornas hvinande, då han sade sig med all glädje hafva efterföljt Sandels tillsägelse att stadna och derutöfver vänt sin häst till en snabb återfärd.

20 Bland de högre stämnda, från folksångens tonart afvikande dikterna, hvilka vi betecknat såsom mera lyriskt reflekterande, synes oss »Torp-flickan» vara den mest afrundade till plan och form. Vid den eljest likaså vackra »Molnets broder» skulle vi anmärka det falska uti att införa helt och hållet opersonliga personer såsom talande, i stället för att enkelt berätta och beskrifva. Här uppträda nemligen, utom hjeltens fosterfader och hans dotter, en qvinna, en gammal soldat, en döende yngling, hvilka alla endast finnas der, för att genom sina ord framställa de händelser, dem skalden eller »Fänrik Stål» enklare kunnat skildra. Detta ger handlingen dramatiskt lif, menar man. Vi betvifla, att så är, då de uppträdande icke det minsta äro individualiserade, utan blott talande stämmor, hvilka utan skada för sammanhanget kunde utbyta
30 roler, d. ä. sina yttranden, med hvarandra. Sådant låter höra sig, då en handling framställs i dialogisk form genom ett: »modren sade», »döttren sade,» jemte bådas olika uppfattning deraf, hvilken ger reflexionen dess point. Men ju mera dessa berättande och reflekterande personers antal förökas, desto mera sväfvande blir dikten, och man känner under all beundran något otillfredställande uti intrycket deraf. Så är t. ex. i »Molnets broder» mötet mellan fosterfadren och qvinnan i den öde gården skönt skildradt. Men man frågar ännu: hvem mötte han? hvarföre möttes de? I isynnerhet den sednare frågan är här den snärjande. Händelsen gjorde icke mötet, handlingen kräfver det icke;
40 men en bragd, utförd af hjelten, borde berättas, derföre skapades en berättarinna, derföre tillställdes mötet. Om nu Förf. episkt skildrat denna och öfriga bragder och låtit fosterfadren utan samtal med någon hinna till sonens lik, så skulle säkert ingen frågat, huru han lärt känna, att den slagne utfört dessa bedrifter. Men skildringen hade, vi äro öfvertygade derom, blifvit lifligare. Ty en känsla af, att dess utdragan- de, då den lägges i dessa machinartade interlokutörers mun, än mera skulle lösa planens samband, har nu förmått Förf. att göra skildringen kortare och blott uppdraga handlingens yttersta konturer.

50 Ser man till de i balladens ton hållna styckena och de der uppträdande personer, så finner man, att dessa lefva sitt sjelfständiga lif, icke uppträda blott för att anföra, hvad Förf. lägger dem i munnen. Detta förhållande framstår klart äfven i sången »Döbeln vid Juutas». Grön-hagen, Eek m. fl. nämnas blott; men de äro historiska, lefvande personligheter. Standar, trumslagar Nord, den unga bonden i frikorp-sen äro, kunna åtminstone vara diktade personer; men äfven de tillhöra

den plats, der läsaren finner dem. De tala, emedan de finnas der, äro icke ditkallade för att tala. Derjemte är deras yttre och inre personlighet i några ord åskådliggjord. Detta ger skildringen lif och verklighet.

Med torrt öga läser man i »Molnets broder» den plundrade kvinnans beskrifning öfver hennes fara och räddning; men den, hvars öga icke glänser vid läsningen af Döbelns samtal med den Gyllenbögelska volontären, han förtjenar icke ega ett fädernesland med en skald sådan som Runeberg.

I »Torp flickan» förekomma nu endast moder och dotter. Motsatsen mellan den enas lefnadsklohet och den andras hängifvenhet är för hela dikten så väsentlig, att båda derigenom vinna en begränsad individualitet, denna visserligen typisk, men just sålunda idealiserad. Deras yttre beskrives icke, men ovilkorligt skapar sig läsarens fantasi en bild äfven deraf, och han ser för sina ögon den hopskrumpna, kotiga gumman, med grågul hy och tunna läppar, som beräknar vinsten af en arbetare för torpet, bredvid den halfbleka, blåögda, ljuslockiga dottern, som med stor tafatthet skulle mottaga en erbjuden kopp kaffe, men med det friaste mod i sitt hjerta vågar uppoffra sitt allt för sitt fäderneslands räddning. 10

»Den döende krigaren» är mindre objektivt hållen; och om »Veteranen» kan nästan sägas, att den gamle för åskådaren skymmer utsigten öfver det raskaste slag, fäderna slogo. Vår mening är icke den, att icke slaget kan ses vackert med Veteranens öga; men i de dunkla konturer, det här framskymtar, gör det icke det rätta intrycket. Bataljens glanspunkt beskrifver Montgomery: 20

»De (Karelska jägarene) förstärktes af en bataljon Savolaks infanteri under den kallblodige öfverstelöjtnanten Lode, hvilken framryckte med en utomordentlig beslutsamhet. Blottställd för fiendens kartesch- och handgevärseld, marscherade han med sina Savolaksare raskt fram under en tystnad, som bebådade död och förstörelse, utan att lossa ett skott, utan att hejdas af det mördande kulregnet, lugnt tillslutande de luckor, det förorsakade, tills han såg hvitögat på fienden. Då kommenderade han halt! och gaf en bataljons salva, hvilken öppnade rum att med bajonetten under hurrarop inbryta i motståndarens glesnade leder». Han tillägger i en not: »Majoren och riddaren von Törne, som med sin bataljon stod främst, att förstärka Karelarne, ville redan framrycka, då Lode invände: *som jag är älst, bör jag gå förut med min bataljon*. General Adlercreutz, som från en höjd ledde det hela, gillade det. Då Lode verkställde bajonettanfallet blef han svårt sårad, och den käpp han hade i handen, blef afskjuten. Han var en ovanligt lugn och tapper man samt tillika gudfruktig, hvilket är naturligt hos det lugna, sanna modet. Hvarje gång, han gick i elden, tog han först af sig hatten framför fronten och läste tyst en bön, hvarpå han drog sin sabel, yttrade några uppmuntrande ord till manskapet och var sedan soldat i ordets vackraste bemärkelse.» 30

Det må nämnas, att egentliga slaget stod söder om kyrkan mellan byarne Röikö och Härkänen. Sin ställning invid kyrkan lemnade Ryssarne före affärens början. Af de 3 000 Finnarne stupade 300. »Denna slagtning, säger Adlercreutz, var den hetaste, som under detta krig hittills förefallit». 40

Om »Fänrik Stål» och »Konungen» kan i poetiskt hänseende intet

utmärkande sägas. Det förra stycket, som påminner om mannen med »sin bibel och sin gamla klinga, med Carl den Tolfte's namn uppå», utgör en nödig Inledning, i hvilken dock den unga studentens tidigare förhållande till Fänriken kanske är för bredt utlagdt. Det sednare gör sin verkan för det hela såsom antydande, hvad slags bistånd Finnarne åtnjöto från dåvarande moderlandet.

Att tala om Runebergs poetiska språk och vers, är att tala om det fulländade. Likväl kan t. ex. anmärkas, att uttrycket: »Och förr blef ingen efter, än han stupat på ärans stråt», låter nog hyperboliskt i mun på Zidéns gamle korporal. Om »blifva efter» är rätt genuint, kan äfven sättas i fråga. Karakteristisk, såsom tagen ur Döbelns proklamationer, är vändningen: »Man väntar ej med dem attack, man gör».

Då vi med den nämnda förnämsta sången pryde detta blad, fäste vi ännu läsarens uppmärksamhet på det andra moderna element, deri ingår, uti den religiösa bekännelse, styckets hjelte uttalar i sin bön efter den vunna segern. Det är ett afstånd mellan prostens: »Jag har gjort nog, som menniska och prest», till Döbeln's: »Hvad hade jag förmått af egen makt?» som tillhör alla tider. Men när man äfven sammantäller gudsmannens: »Förtappad är han evigt, om han dör», och krigarens: »Jag söker gunst ej och begär ej lön», der den förre drog sin suck »och skar af steken än en bit och åt», medan den sednare, omgifven af »lik och spillror», bad »sin manliga, sin fria bön», så har man för sig en motsats, som uteslutande tillhör den moderna tiden; och dess framställning och lösning (»Dock är det du, blott du, som frälst oss alla») utgör sannerligen icke det minst sköna i dessa sånger.

En börjad recension i Morgonbladet lofvar vederlägga vår yttrade förmodan, att Sägnerne i vårt land icke skola erhålla någon kritik. Må den blott icke stanna vid »Ack eller O!» Ty om skalden njuter sin rätt af sin nation, då hans sånger läsas och njutas, så har han af sitt lands litteratur att fordra, att den begriper, hvad hans dikt är.

Döbeln vid Jutas.

Herr prosten talte: »Döbeln är en hedning
Förtappad är han evigt, om han dör.
Jag kommer, varnar, bjuder tröst och ledning,
Och han, han ligger tyst en stund och hör;
Då reser han sig plötsligt upp i sängen:
»Drif ut prelaten», ropar han åt drängen,
»Och akta dig, om han släpps in härnäst»!
Är det ett språk af en, som nalkas döden?
Dock, han må svara sjelf för sina öden,
Jag har gjort nog som menniska och prest.»

Så talte vid sitt middagsbord, det rika,
Herr prosten, der han satt i all sin ståt,
Han talte så och drog en suck tillika
Och skar en bit af steken än och åt.
Men på sin bädd låg Döbeln, tärd af plågor,
Hans barm sågs kämpa, ögat brann i lågor,
Och feberflammer färgade hans hy.
I sträcktåg nyss hans skaror norrut ilat,
På tvänne dygn, de sista, icke hvilat,
Sjelf var han kommen till Nykarleby.

Han led af pulsens brand, men i sitt sinne
En eld, mer tärande än den, han bar,
Såg man hans öga, røjde sig derinne
En oro djupare, än feberns var;
Han räknade var stund, som hann förlida,
Han tycktes lyssna, vänta, ängsligt bida,
Och ofta var hans blick på dörren fäst.
Den uppläts; flärdlös trädde genom salen
En yngling fram till bädden, till genralen,
Och Döbeln talte till sin unga gäst: 10

»Herr doktor, flärd är mycket, som vi dyrke,
Och bland fritänkare är jag visst en;
Två ting dock lärt mig akta läkarns yrke:
Min bräckta panna och min vän Bjerkén.
Hvad ni förordnat, har jag derfor tagit.
Har som ett barn här legat och fördragit
Det batteri, ni radat på mitt bord,
Jag vet det väl, ni följer konstens lagar,
Men binda de mig här för timmar, dagar, 20
Så bryt dem som en man, det är mitt ord.»

»Jag vill, jag skall bli frisk, det får ej prutas,
Jag måste upp, om jag i grafven låg.
Lyss hör, ni hör kanonerna från Jutas,
Der afgörs Finska härens återtåg.
Jag måste dit, förrän min trupp är slagen
Skall vägen spärras, Adlercreutz bli tagen?
Nej doktor, nej, tänk ut en sats min herre,
Som gör mig för i morgon sjufallt värre, 30
Men hjälper mig i dag på mina ben!»

Den unge läkarn hörde mulen ordet,
Dock plötsligt fick hans ädla anlet dag;
Han sänkte lugnt, helt lugnt sin arm mot bordet
Och strök det tomt uti ett enda drag.
»Nu herr genral gör ej min konst er hinder.»
En högre rodnad flög på Döbelns kinder,
Och upp han sprang, fast svigtande och svag:
»Haf tack min unga vän, en kyss på pannan! 40
Ni har förstått mig ni, som ingen annan;
Ni är en man, och så är äfven jag.»

Vid Jutas hade skotten tystnat alla,
Sen döden gjort der ren sin första skörd,
Den Finska truppen, färdig blott att falla,
Ej segra mer, stod bruten, spridd och störd;
Ett anfall var tillbakakastadt bara,
Och Kosatschkoffski ordnade sin skara,
Beredd att allt förkrossa med ett nytt. 50
En dyster stillhet rådde undertiden,
Som då en åsksky, nyss från hvalfvet skriden,
Står dubbelt hotfull åter der den flytt.

Hvem skulle samla våra glesa leder,
 En återstod från dyra segrars dar?
 Af mod, af kraft, af guldren tro och heder
 Fanns nog, ja nog, men ordnarn borta var.
 Den man, som tändt vårt hopp i nödens tider,
 Som fört i hundra blodigt sköna strider
 Sin tappra Björneborgska skara an,
 Han skulle nu ej se dess sista öden,
 Hans veteraners lugna gång mot döden,
 10 Den skulle slumpen leda, icke han.

Det glömmes ej, du var dock der tillstädes,
 Du, som så ofta sågs i stridens lek,
 Du, vid hvars namn Ditt fosterland än glädes,
 Som djupt har sörjt Ditt öde, tappre Eek!
 Men du och dine ädle vänner alla,
 I kunden kämpa, icke så befalla;
 Det var hans konst, den sjukes, endast hans.
 Du stod der du, men stum, med klingan dragen,
 20 Kall bidde Kothen, sluten red Grönhagen,
 Blott Konow svor, och bister röt von Schantz.

Gif akt tyst hör! det ljud hurra på höjden.
 En man till häst syns nalkas. Hvem är han?
 Hör hvilken storm af rop, hvad vållar fröjden,
 Som brusar jublande från man till man?
 Hurra, hurra, far öfver fält och kullar,
 Det slukar massor, vidgas, vexer, rullar
 Som en lavin af röster ned mot daln.
 30 Ha, han har kommit, han och ingen annan;
 Den lilla mannen syns med band om pannan,
 Den ädla, tappra, varma generaln.

Han bjuder tystnad. Hör hans röst; Han ropar
 Till detta folk, som döden nyss förspred;
 Han rider fram, de sluta sig hans hopar,
 Och det blir skick på nytt från led till led.
 I tätta rader blixtra ren gevären,
 Den svartnade i trasor klädda hären
 40 Står ordnad, hotfull, fruktansvärd igen.
 Den här ej mer blott döden att förbida,
 Den tänker segra nu, ej endast strida,
 En annan ande hvilar öfver den.

Men Döbeln red längs fronten af sin skara,
 Sen han den åter stark och tryggad fann,
 Hans skarpa öga tycktes öfverfara
 Hvar trupp, hvar rote, hvarje enskild man.
 Det syntes klart för alla, Svensk och Finne,
 50 Att stora planer hvälfdes i hans sinne,
 Och sluten var han mer, än han var van;
 Dock var han ovant mild också den dagen,
 Och ofta ljusnade de bistra dragen
 Mot någon välkänd trumpen veteran.

En sådan stod då i din trupp, von Kothen,
 Det var korpralen numro sju, Standar.
 Han stod med söndrig sko på ena foten,
 Den andra foten blödde och var bar.
 Då Döbeln hann den gamle, sågs han stanna.
 Med blicken mörk, med handen på sin panna
 Besåg han stum den gråa krigarns skick.
 »Du var dock med», så talte han omsider,
 »På Lappos slätt vid Kauhajokis strider;
 Är det den lön, du för vår seger fick?» 10

»Herr general», så svarte veteranen,
 »Se här är det gevär, ni sjelf mig gaf.
 Ännu är pipan utan fel, och hanen
 Ger eld som fordomdags, det är nog af.
 Att jag är dåligt klädd, lär ingen klandra,
 Man är ej sämre, då man är som andra,
 Och drägten är ej mannen, vill jag tro.
 Skodd eller oskodd gör till saken ringa,
 Sörj nu blott för, att vi få stå, ej springa,
 Så hjälper nog sig foten utan sko». 20

Och Döbeln talte icke mer, men höjde
 Af aktning hatten vid den gamles ord;
 Så red han hän till Brakels trupp; der dröjde
 På nytt han nu, han såg trumslagarn Nord.
 Det var en gubbe, känd sen åttiåtta;
 Nu var han stel i armen utan måtta
 Och kunde föga mer än hvirfvel slå.
 Men fast han sällan släpptes till paraden, 30
 Stod han, der blod det gällde, med i raden.
 Till honom talte generalen så:

»Kamrat, får du då aldrig nog af slagen,
 Finns ingen yngre här tillhands än du?
 Här har du stått och styfnat hela dagen,
 Hur vill du röra dina pinnar nu?»
 Den tappre hörde helt förtrytsam orden:
 »Herr general, väl är jag gammal vorden,
 Och att som pojkar drilla blir mig svårt; 40
 Men att ha kraft i armen, det är summan,
 Skrik ni som Armfelt marsch, framåt, rör trumman!
 Och Nord slår trögt sin hvirfvel, men slår hårdt.»

Och Lappos hjelte log och räckte handen
 Åt mannen från den tappre Armfelts dar.
 Så red han hän och kom till ån, till stranden,
 Der Gyllenbögels frikorps uppställd var.
 Der stod en yngling nyss från plögen tagen;
 Genralen såg de bleka anletsdragen, 50
 Höll in sin häst och röt med vredgad ton:
 »Hvem är du, bonde? säg, hvad gäller nöden?
 Har du ej lärt dig att förakta döden,
 Din kind är hvit som snö, är du poltron?»

Men ynglingen steg fram och höjde armen
 Och ref sin slitna gråa tröja opp,
 Då lyste fram ett blottadt sår ur barmen,
 Och frisk en ström af blod i dagen lopp.
 Det fick jag, herr genral, här nyss i striden.
 Jag blödt kanske förmycket undertiden,
 Och därför har min kind ej rodnad mer;
 Dock kan jag än de tappras antal öka;
 Jag låg väl fallen, men låt mig försöka,
 Jag har fått kraft på nytt, sen jag såg er.»

Då bröt en tår ur Döbelns stolta öga:
 »Väl då ädla folk, till strid, till slag!
 Jag har sett nog, att tveka båtar föga,
 Vår kamp blir skön, i dag är Döbelns dag.
 Spräng af Herr adjutant, vår skörd är mogen,
 Befall på höjd, på slätt, längst bort i skogen
 Vår hela front, att den sig framåt rör.
 Ej här, derborta må vi pröfva svärden:
 Med dessa trupper kan man trotsa verlden,
 Man väntar ej med dem attack, man gör.

Långs linjen hördes snart ett jubel skalla.
 Framåt, framåt till seger eller död!
 En åska var, Standar, din röst för alla,
 Och gamle Nord slog trumman, att det ljud,
 Och ynglingen, med barmen sönderskjuten,
 Gick fram på slätten med hans blod begjuten.
 Och främst gick Döbeln sjelf med draget svärd.
 Och innan qvällen hann sin skugga sända,
 Var Ryska styrkan kastad öfverända,
 Och räddad Adlercreutz, och fri hans färd.

Och krigets skaror hade ren försvunnit
 Ifrån den neid, der först de mött hvarann;
 Men på det fält, der striden hetast brunnit,
 Stod kvar i qvällens sena frid en man,
 Invid hans sida var hans stridshäst bunden;
 Han stod der ensam i den hemska runden
 Bland lik och spillror på en blodstänkt jord.
 Långt, långt i fjerran hördes segerfröjden;
 Den bleka mannen såg med lugn mot höjden,
 Och från hans läppar ljödo dessa ord:

»En pligt är fylld, de segrat mina leder,
 Ett värf är öfrigt, äfven det är mitt.
 Fritänkare jag nämns, det är min heder,
 Friboren är jag och jag tänker fritt;
 Dock vet jag, att hvarhelst min tanke hunnit,
 Har ytterst dig den sökt och dig blott funnit,
 Du i hvars vilja lifvets banor gå.
 Det är till dig jag blickar mot det höga,
 Här, der blott döden ser med slocknadt öga,
 Kan utan vittnen jag dig tacka få.»

»Du skänkt mig åter fosterland och vänner
 Den stund, vårt hopp var djupt i mörker sänkt!
 Du skådar allt, ransaka, hvad jag känner,
 Och se, om jag vet skatta, hvad du skänkt!
 Må slafven för sin Gud i stoftet ligga;
 Jag kan ej krypa, har ej lärt att tigga,
 Jag söker gunst ej och begär ej lön.
 Jag vill blott glad inför ditt anlet stanna,
 Med eldadt hjerta och med upprätt panna,
 Det är min manliga, min fria bön».

10

»Du gaf mig kraf att stridens massor hvälfva
 I omotståndlig fart från trakt till trakt;
 Min kropp är bräckt, och mina lemmar skälfva,
 Hvad hade jag förmått af egen makt?
 Ja jag har segrat. Kringhvärfd, innesluten,
 Ser Finlands här en väg till räddning bruten,
 En ban till bragder öppnad genom mig;
 Dock är det du, blott du, som frälst oss alla,
 Min Gud, min broder, hur jag dig må kalla,
 Du segergifvare, jag tackar Dig!»

20

Så talte mannen, och hans öga sänktes,
 Han steg till häst och syntes snart ej mer;
 Och dagen slöts, och nattens tårar stänktes
 På dödens skuggomhöljda skördar ner.
 O fosterland, hvem spanar dina öden?
 Förborgadt är, om lyckan eller nöden
 Engång skall röjas i din framtids drag;
 Men hur du jublar då, men hur du klagar,
 Skall ständigt dock bland dina skönsta dagar
 Du minnas denna, minnas Döbelns dag.

30

J. V. S.

37 FINSK LITTERATUR

Litteraturblad n:o 12, november 1848

SILMÄNKÄÄNTÄJÄ ELI JUSSI OLUVISEN MATKA HÖLMÖLÄÄN. ILVEIL-
 LYS 2:SSA NÄYTÖKSESSÄ. VIIPURISSA 1847. (8. KOP. H).

40

Bladets flesta läsare torde erinra sig, att de åtminstone sett detta lustspel omnämndt vid dess första utgifvande i Kanava. Ref. fästade i Saima uppmärksamheten på detsamma stora värde, och det gläder honom för sakens skuld att efter snart fyra års förlopp kunna vidhålla åsigten om dess förträfflighet.

En anledning att påminna om dess särskilda utgifvande har Ref. haft i en representation af stycket på en sällskapsteater här i Kuopio, der det jemte några andra piecer gafs till förmon för Flickskolans kassa. Det är nemligen ett ytterligare prof på ett dramatiskt styckes duglighet, att det egnar sig för teatern. Men detta är svårt att på förhand bedöma för andra, än öfvade aktörer och teaterdirigenter. Nu har man just icke skäl att vänta, att Silmänkääntäjä, som eger så ringa intrig, att dess förra akt består blott af en scen och en dialog, just skall taga sig väl ut på scenen, ehuru dess läsning är i så hög grad underhållande. Men till Ref.s verkliga förvåning utföll uppförandet så väl, att föga någon

50